

9. Художник як співавтор / Літакцент. Веб ресурс. URL: <http://litakcent.com/2011/09/13/hudozhnyk-jak-spivavtor/> (дата звернення: 03.02.19).

10. Огар Емілія. Культура сучасної дитячої книжки // Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи: Науково-практ. зб. Львів : Аз-Арт. 2002. С. 138–147.

11. Тесленко Інна. Дитяча книга: деградує чи прорветься Україна? // ІА ZIK. Веб ресурс. URL: <http://zik.ua/ua/news/2013/05/11/406820> (дата звернення: 09.08.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-267-1/24>

**FORMATION OF KNOWLEDGE IN «PHILOSOPHY»
AS A MANDATORY COMPONENT OF FUNDAMENTAL CLASSICAL
UNIVERSITY EDUCATION AND IN «PHILOSOPHY OF SCIENCE»
FOR THE PREPARATION OF DOCTORS OF PHILOSOPHY (PHD)**

**ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ З «ФІЛОСОФІЇ» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
СКЛАДОВОЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ КЛАСИЧНОЇ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ТА З «ФІЛОСОФІЇ НАУКИ»
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PHD)**

Marukhovska-Kartunova O. O.

*Candidate of Philosophical Science, Associate
Professor, Head of Social Sciences Section,
Professor at the Department of the of Foreign
Languages and General Education Disciplines
of the University of Economics and Law
«KROK», Kyiv, Ukraine*

Маруховська-Картунова О. О.

*кандидат філософських наук, доцент,
зав. секції суспільних наук, професор
кафедри іноземних мов та
загальноосвітніх дисциплін
Університету економіки та права
«КРОК», м. Київ, Україна*

Однією з основних тенденцій сучасної системи вищої освіти стає фундаментальність та універсальність знань як основа класичної університетської освіти, при цьому на перше місце виступають саме загальнотеоретичні, фундаментальні та міждисциплінарні знання, а не тільки вузькоспеціалізовані утилітарні знання та вміння. Вітчизняні науковці все частіше зазначають про необхідність повернення до фундаментальної класичної університетської освіти, тому що без формування цілісної наукової картини світу та без оволодіння системним знанням підготовка сучасного фахівця, здатного до навчання впродовж всього життя зовсім неможлива.

Як відомо, новітня освітня парадигма, в основі якої лежить фундаменталізація навчання, передбачає якісно нові принципи систематизації знань, нові цілі для вищої освіти, в тому числі гуманізацію та гуманітаризацію, на базі яких виступає орієнтація системи вищої освіти на гуманну людську особистість як головний соціальний орієнтир.

В Україні та у всьому світі в умовах інноваційного розвитку суспільства роль освіти й науки невідмінно дедалі зростає. Саме тому при реформуванні аспірантури вищих навчальних закладів та наукових установ України на третьому освітньо-науковому рівні для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» в освітньо-науковій програмі для усіх наукових спеціальностей було введено нову обов'язкову навчальну дисципліну «Філософія науки». Відповідно до нових правил для відкриття аспірантури будь-якої спеціальності необхідно отримати ліцензію на підготовку докторів філософії та пройти акредитацію за третім рівнем вищої освіти на основі ступеня магістра і водночас це буде першим науковим ступенем.

Загальновідомо, що раніше в Україні впродовж багатьох років майбутні кандидати наук з будь-якої спеціальності мали обов'язково прослухати лекції з семінарами та здати в аспірантурі кандидатські іспити з «Філософії», але, на превеликий жаль, з реформуванням аспірантури та переходом до назви ступеню «доктор філософії» статус навчальної дисципліни «Філософії» не підвищився, а чомусь значно понизився, хоча навіть назва PhD (Philosophiae doctor) – доктор філософії, яка вже давно є науковим ступенем у більшості демократичних країн світу, в певній мірі зобов'язує більш високого рівня вивчення навчальної дисципліни «Філософія» в університетах.

І тепер, в Україні в багатьох вищих навчальних закладах в аспірантурі замість нормативної дисципліни «Філософія» з циклу загальної підготовки та скасування кандидатських іспитів з «Філософії» введено нову навчальну дисципліну «Філософія науки» як обов'язкову складову компоненту підготовки докторів філософії. В деяких ВНЗ України вона має різні назви: або «Філософія наукового пізнання», або «Філософія та логіка наукового пізнання», або «Філософія науки і методологія наукових досліджень» та ін. Хоча останній варіант назви, на наш погляд, не дуже вдалий, тому що навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень» або «Методологія та організація наукових досліджень» має бути окремою дуже важливою нормативною дисципліною із специфікою викладання в контексті конкретних наукових спеціальностей в аспірантурі.

Специфіка викладання навчальних дисциплін «Філософії» та «Філософія науки» в аспірантурі полягає в тому, що якщо в деяких

вищих навчальних закладах України на першому бакалаврському рівні вищої освіти на технічних спеціальностях таких, як: «Комп'ютерні науки», «Комп'ютерна інженерія» та ін. зовсім відсутня «Філософія», тоді в аспірантурі обов'язково (!!!) має бути спочатку базова фундаментальна дисципліна «Філософія», а вже потім «Філософія науки» як частина чи спеціальний філософський напрям. І саме ця специфіка має бути врахована при ліцензуванні та акредитації підготовки докторів філософії.

До речі, щодо необхідності викладання «Філософії» як обов'язкової компоненти на бакалаврському рівні, то на це питання слушно й розгорнуто відповідає всім охочим гарантам освітніх програм позбавитися від цієї базової фундаментальної дисципліни відомий український філософ Євген Бистрицький у своїй статті під назвою «*Чому філософія має бути обов'язковою дисципліною у вищих та академічних інститутах*»: «Філософія потрібна для розвитку здатності думати, тобто бути вченим та навченим щодо будь-якої наукової дисципліни. Філософія у цьому сенсі як дисципліна навчання – **універсальна, всезагальна**. Без викладання її ми матиме натаскано-навчених не дуже чи зовсім не здатних самостійно і творчо думати. Філософія, про що знають у розвинутих країнах та про що свідчить сам історичний генезис наук, є **базовою дисципліною для всіх** наукових дисциплін... Відмовляючись від філософських дисциплін, ми кажемо – нам не дуже потрібна, або зовсім не потрібна, самосвідома, критично мисляча, вільна людина з розвинутим духовним світом» [1] (виділено автором тез). Виходячи з цих положень, треба зазначити, що підготовка вузькоспеціалізованих фахівців без базових знань з філософії як універсальної та всезагальної науки дає нам спеціалістів, які не здатні зрозуміти закони та закономірності всезагального розвитку природи, суспільства, мислення та духовної культури. «Орієнтація на вузьких професіоналів, характерна для минулого століття, поступово зникає... У ХХІ столітті потрібен спеціаліст, здатний гнучко перебудовувати напрям та зміст своєї діяльності у зв'язку зі зміною життєвих орієнтирів чи вимог ринку. ... Вузькопрофесійна підготовка поступово вимивається із системи вищої освіти...» [2, с. 14]. Тому слід згадати приклад освіти нового британського прем'єр-міністра Ріші Сунака, який як Ліз Трасе, вчився в університеті в Оксфорді, де здобув освіту не вузькопрофільну, а фундаментальну за спеціальністю «Філософія, політика та економіка», яку закінчували багато відомих представників британського істеблішменту.

Окрім того, деякі завідувачі випускових кафедр, гаранті освітніх програм та керівники вищих навчальних закладів в Україні, які були студентами ще в СРСР, й виходячи зі свого життєвого досвіду вивчали ще «марксистсько-ленінську філософію», сьогодні й гадки не мають наскільки серйозно змінилося викладання «Філософії», тому вони й

виключають з навчальних планів для сучасних студентів предмет «Філософія». Так сталося, що «в минулому столітті філософія тривалий час виконувала передовсім ідеологічні функції, тому цілковито за інерцією, можливо, хтось і вважає нині головною функцією філософії ідеологічну», хоча це вже далеко не так [3, с. 58]. З цього приводу слід погодитися з Олегом Хомою, який стверджує, що без знань з «Філософії» сучасному студенту в Україні буде неможливо долучитися до «світоглядних і громадянських якостей та морально-етичних цінностей», яких вимагає стаття 1. Закону «Про вищу освіту» [4, ст. 1].

Цікаво, що давньогрецький вчений Піфагор був одночасно і математиком, і філософом, зробив значний внесок у філософію, а саме – ввів поняття «філософії» як любові до мудрості, першим назвав себе філософом, тобто «любомудром» та стверджував, що він не стільки вчить мудрості, скільки зцілює від невігластва. Так, ще з часів Античності давньоримський філософ Цицерон вважав філософію матір'ю всіх наук, царицею всіх наук.

Сучасне пояснення цього феномену полягає в тому, що «у загальній системі наук філософія займає центральне місце, виконуючи об'єднуючу функцію, тому що в основі філософського знання лежать найбільш загальні закони розвитку суспільства, природи і людського мислення» [5]. Саме з цієї причини всесвітньо відомий вчений, один з найвидатніших фізиків ХХ століття, Лауреат Нобелівської премії Альберт Ейнштейн, коли його запитали про значення та роль філософії для науки, відповів, що філософія – це фундамент, «мати наукових шукань» [5].

Слід також звернути особливу увагу, що сьогодні в умовах повномасштабної агресії Росії проти України є дуже актуальними висновки, зроблені ще далекого 2005 р. на Міжнародному симпозіумі ЮНЕСКО «Філософія і демократія у світі», де було затверджено програмний документ «Паризька декларація із філософії», і де зазначалося, ... що викладання філософії сприяє розвитку відкритості розуму людей, здатних протистояти різним формам пропаганди і ... не має підпорядковуватися жодним панівним економічним, релігійним, політичним чи ідеологічним вимогам [6, с. 15-16].

Література:

1. Бистрицький Є. Чому філософія має бути обов'язковою дисципліною у вишах та академічних інститутах. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/bystrytsky/54c84e4990b7f/page_5/ (Дата перегляду : 25.10.2022)
2. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі : монографія. Кривий Ріг : Мінерал; К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 340 с.

3. Марчук М.Г. Філософія в університетській освіті : криза та можливості самозбереження. Науковий вісник Чернівецького нац. університету. Серія: Філософія. 2018. Випуск 799. С. 54-60.

4. Про освіту. Закон України. Документ 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 37-38. ст. 2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Дата перегляду: 25.10.2022)

5. Чому філософія – наука всіх наук. URL: <https://ukrpublic.com/navchannia/chomu-filosofiya-nauka-vsikh-nauk> (Дата перегляду : 27.10.2022.)

6. Roger-Pol Droit. Philosophy and democracy in the world: a UNESCO survey / translation by C. Cullen. UNESCO Publishing, 1995. 191 p.